

D'un temps, d'un país: Elvira Augusta Lewi

NEUS REAL MERCADAL

Per bé que no resulti ni acceptable ni excusable, no és del tot estrany que un llibre publicat a principis de 2005 encara es referís a Elvira Augusta Lewi com un nom desconegut.¹ Aquesta barcelonina d'origen alemany nascuda el 1910, que entre 1929 i 1938 va publicar una novel·la i un recull de contes en marcs editorials importants, va col·laborar profusament a la premsa catalana i va participar en iniciatives culturals destacades, cap al final de la guerra «desaparegué absolutament sense deixar impacte».² La seva trajectòria intel·lectual –tot just en la primera etapa– es va estroncar definitivament amb el decurs final del conflicte bèl·lic i la dictadura imposada a l'estat espanyol fins al 1975. A causa de tot plegat, la bibliografia posterior a 1939 aporta una informació molt escassa sobre l'autora.³ Ni tan

1. Vegeu M. PESSARRODONA, *Mercè Rodoreda i el seu temps*, Barcelona: Random House Mondadori, S.A., 2005 (Rosa dels Vents), p. 72, nota 8.

2. A. MURIÀ, «El temps i les escriptores de la II República», dins *Literatura de dones: una visió del món*, Barcelona: La Sal, 1988 (Clàssiques Catalanes, 16), p. 50.

3. Comptem amb el record que li va dedicar Anna Murià (vegeu *supra*), amb les dades sobre la seva actuació durant la guerra que ha proporcionat M. CAMPILLO, *Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994 (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 35), i amb les entrades que li corresponen a *Double minorities of Spain. A Bio-Bibliographic Guide to Women Writers of the Catalan, Galician, and Basque Countries*, edited by Kathleen McNerney and Cristina Enriquez de Salamanca, Nova York: Modern Language Association of America, 1994, i a *Nou Diccionari 62 de la Literatura Catalana*, Barcelona: Edicions 62, 2000. Així mateix, A. Munné-Jordà ha pres l'autora en consideració en les seves aproximacions a la literatura fantàstica en català, per bé que s'ha referit únicament (i molt breument) a un conte, «Els habitants del pis 200» (vegeu A. MUNNÉ-JORDÀ, «La ciència-ficció en la literatura catalana», *L'Espill*, València, núm. 22, octubre 1985, p. 32; «Introducció», dins *Futurs imperfectes. Antologia de contes de ciència-ficció*, edició a cura d'A. Munné-Jordà, Barcelona: Edicions 62, 1997 (El Cangur, 247), p. 25, i «La literatura catalana d'especulació científica i tecnològica de la renaixença a la Guerra Civil», dins J. FONT-AGUSTÍ [coord.], *Entre la por i l'esperança. Percepció de la tecnociència en la literatura i el cinema*, Barcelona: Proa, 2002, p. 94). Recentment, *Els altres mons de la literatura catalana. Antologia de narrativa fantàstica i especulativa*, a cura de Victor Martínez-Gil, Barcelona: Galàxia Gutenberg / Cercle de Lectors, 2004, ha incorporat Lewi, amb un relat, en la nòmina d'antologats. Existeix un primer estudi sobre ella, però ara per ara és inèdit; em refereixo a l'aproximació global a l'autora que es troba a N. REAL MERCADAL, *Dona i literatura en els anys trenta: la narrativa de les escriptores catalanes fins a la guerra civil*. Tesis doctoral dirigida pel Dr. Jordi Castellanos i Vila, Departament de Filologia Catalana-Universitat Autònoma de Barcelona, 2003, p. 497-524.

sols s'hi ha fet evident, sovint, l'espai buit que va deixar en la nostra història literària.⁴

La vocació d'escriptora d'Elvira Augusta Lewi, les seves concepcions literàries i el seu pensament cultural, indestriables de la tradició germànica en què s'havia criat i educat però descendents directes, també, de l'entorn barceloní on havia crescut, la van portar al compromís amb la realitat catalana. Aquest compromís va tenir diverses ramificacions formals: el conreu de la narrativa, l'activitat crítica i reflexiva, la traducció, el periodisme i l'acció sociocultural. En el dinàmic context de la Catalunya de la segona meitat dels anys vint i dels temps republicans, l'autora va desplegar una escriptura de notable ambició intel·lectual i va compaginar-la amb una tasca divulgativa tan necessària, des del seu punt de vista, com la producció d'alt nivell. Al costat de Maria Teresa Vernet, Mercè Rodoreda, Carme Montoriol, Rosa Maria Arquimbau, Anna Murià i Aurora Bertrana, va esdevenir una de les noves novel·listes de preguerra (aquelles que, ideològicament afins a la República i adscriuint-se als corrents contemporanis, en la dècada dels trenta van produir una novel·la moderna des del punt de vista dels temes i del tractament). Lewi, simultàniament, va erigir-se en un cas prou especial dins del grup a causa de la seva cultura de referència, per la manera com aquest bagatge la va determinar en tots sentits. Indiscutiblement implicada amb la cultura del país i amb les accions enfocades vers certes qüestions que s'hi plantejaven –fonamentalment, l'orientació de les dones com a col·lectiu de pes públic creixent i la represa del gènere novel·lístic en relació directa amb l'intent d'assentar un mercat–, durant la guerra va seguir treballant en la mateixa línia de continuïtat que, a desgrat de les circumstàncies, va caracteritzar el paisatge cultural nostrat.⁵

L'accés al món literariocultural

Elvira Augusta Lewi, de classe benestant, va estudiar a l'escola alemanya i a l'Escola de Belles Arts de Barcelona. Els vincles familiars i els cercles relacionals de les dues institucions van facilitar-li els contactes necessaris per accedir a tres tribunes tan significatives com *D'Ací i d'Allà*, *Mirador* i la *Revista de Catalunya* entre el novembre de 1929 i el novembre de 1930 i, en conseqüència, per donar una sortida inicial gens menystenible a la seva primerenca vocació d'escriptora.⁶ El moment

4. Un exemple paradigmàtic d'aquest fet és l'obra d'A. CHARLON, *La condició de la dona en la narrativa femenina catalana (1900-1983)*, Barcelona: Edicions 62, 1990 (Llibres a l'abast, 256), divulgativa però ineludible amb relació a les narradores catalanes contemporànies. Charlón ignora l'existència de Lewi i, per tant, no la compta entre les novel·listes dels anys trenta.

5. Com és obvi, ofereixo una visió general, simplificada, de qüestions més complexes. Per a una anàlisi més detinguda i completa de tots aquests aspectes, vegeu N. REAL MERCADAL, *Dona i literatura en els anys trenta*, p. 1-666.

6. Així es dedueix de les poques dades biogràfiques que hi ha sobre Lewi, recollides a la nota de presentació dels contes d'*Els habitants del pis 200*, Barcelona: Edicions de la Rosa dels Vents, 1936 (Quaderns Literaris, 107) [p. 7-8]. Pel que fa als aspectes anotats, s'hi llegeix: «Elvira Augusta Lewi, va [...] rebre una singular educació, barreja d'estrany

històric era, en aquest sentit, ben propici. La fi de la Dictadura de Primo de Rivera i el Pacte de Sant Sebastià (amb l'imminent adveniment de la República com a rerefons i la reestructuració de sectors que això va suposar); els efectes assentats de la reacció contra la repressió del règim militar i el bullit intel·lectual del qual l'Exposició Internacional fou el paradigma («amb [...] l'acceleració de la voluntat de modernitat i la consegüent obertura cap a nous models»),⁷ i el punt d'inflexió literariocultural marcat pels anys 1928-1929, configuraven un panorama que oferia nombroses possibilitats.

Amb relació a Lewi, en aquest panorama s'hi poden destacar tres aspectes. En primer lloc, totes les publicacions periòdiques catalanes, per raons polítiques, socials i comercials, estaven incorporant signatures femenines.⁸ En segon lloc, com és sabut, la narrativa havia assolit un lloc privilegiat en l'escala de prioritats culturals i literàries. En tercer lloc, les autores –les *dones* escriptores– eren percebudes com un element clau per guanyar el públic i contribuir, sobretot mitjançant la novel·la (el gènere popular per excel·lència), a educar la població en determinades direccions. No és estrany, per tant, que aquelles plataformes europeïstes, integradores de la diversitat, culturalment ambicioses, amb voluntat d'arribar a un públic ampli, obertes a les novetats i compromeses amb un projecte de país progressista i modern, acollissin dos contes,⁹ dues ressenyes¹⁰ i dos articles¹¹ d'una jove amb aspiracions literàries i inquietuds socioculturals.¹² En especial si es consideren la naturalesa i les implicacions dels textos.

En primer terme, els dos relats descobrien una nova autora en un paisatge narratiu més aviat desèrtic (en el qual, al marge del prestigi de Víctor Català, tan sols s'estava destacant Maria Teresa Vernet). Lewi, a més, es presentava amb el mèrit

ger i de català. De menuda va estudiar al Col·legi Alemany [...]. / L'ambient familiar –el seu pare, que morí essent ella menuda, era un gran aficionat a totes les manifestacions artístiques– va iniciar-la ben d'hora a les belles lectures i a la bella música. Ben aviat va començar a estudiar dibuix a Llotja, on ha seguit fins fa poc temps els estudis artístics, alhora que estudiava música i idiomes. / L'ambient divers de casa seva i el molt tracte social –no de societat– desvetllaren en ella una pila de coses: l'observar, el considerar, etc. Als setze anys escrivia la primera novel·la [...]. Tot i haver nascut a Barcelona, sembla que Lewi, culturalment, era més aviat «una alemanya, catalana d'adopció» (E.A. LEWI, «Una hora». Una pàgina de regust txecovià escrita per una alemanya, catalana d'adopció, *D'Aci i d'Allà*, núm. 164, agost 1931, p. 304). Això explica, a banda de les traduccions de Hölderlin i Rilke que va publicar (vegeu nota 20), que seguís l'actualitat de les terres germàniques, en llegís la premsa i pogués escriure un article resseguint sumàriament la història de l'antisemitisme alemany i la seva situació en 1933 (vegeu E.A. LEWI, «Davalla l'antisemitisme alemany?», *L'Opinió*, 24-VI-1933).

7. N. REAL MERCADAL, *Dona i literatura en els anys trenta*, p. 10.

8. Empro l'adjectiu *femení* en un sentit general, per referir-me a tot allò relatiu a la dona (una accepció recurrent en els anys trenta), a fi d'evitar una repetició massa sovintejada del substantiu.

9. E.A. LEWI, «L'home de cristall», *D'Aci i d'Allà*, núm. 143, novembre 1929, p. 360, i «L'extraordinari Pau. Un conte fantàstic», *D'Aci i d'Allà*, núm. 148, abril 1930, p. 120-121.

10. ID., «Xavier Benguerel, *Pàgines d'un adolescent*», *Mirador*, núm. 68, 15-V-1930, p. 4, i «Maria Teresa Vernet: *El camí reprès, El perill* (Edicions Proa)», *Mirador*, núm. 80, 7-VIII-1930, p. 4.

11. ID., «L'actualitat artística. L'Escola de Belles Arts», *Mirador*, núm. 91, 23-X-1930, p. 7, i «La solució del problema intel·lectual de Catalunya», *Revista de Catalunya*, núm. 63, novembre 1930, p. 233-235.

12. Per a un cas paral·lel al de Lewi, explicable en el mateix context, vegeu N. REAL, «*La peixera* i els inicis d'Anna Murià com a escriptora», dins A. MURIÀ, *La peixera*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005 (Biblioteca Anna Murià. *Obres Completes*, 1), esp. p. 11-14.

afegit de conrear la literatura fantàstica, una de les tradicions que, amb una presència relativa a Catalunya des del segle anterior, havia obtingut atencions rellevants en l'espai de la traducció i estava començant a atraure alguns escriptors, tant per les seves virtualitats intrínseques com per la seva popularitat potencial.¹³ La centralitat de la narrativa que aquesta estrena literària connotava venia refermada, d'altra banda, per una activitat poc freqüent entre l'element femení: la crítica i la reflexió assagística.¹⁴ I aquesta activitat tenia un interès innegable, en els instants en què es va produir, pels seus plantejaments i concrecions.

Lewi va comentar positivament dues novel·les i un recull de *nouvelles* recents de dos autors joves els quals tractaven el tema de la sexualitat (un tema de rabiosa actualitat social i literària) a partir d'un motiu en voga –l'adolescència– i des d'una perspectiva moderna. En el cas de *Pàgines d'un adolescent*, de Xavier Benguerel, elogiava la sinceritat i la credibilitat del producte resultant del treball autorial sobre la matèria narrativa, dues qualitats imprescindibles, segons ella, en qualsevol novel·la que pretengués fer-se ressò de les inquietuds del moment (de les «variacions del codi moral», per dir-ho en els afortunats mots de Rafael Tasis).¹⁵ A propòsit d'*El camí reprès*, de Maria Teresa Vernet, Lewi va defensar la llibertat de l'escriptor a l'hora de construir universos literaris i d'impregnar la creació amb el seu esperit, amb la seva visió del món;¹⁶ com amb relació a Benguerel, tanmateix, tornava a valorar el retrat fidel del jove personatge protagonista, i les tres narracions d'*El perill* li semblaven plenes de força, vivesa, naturalitat i veritat en el mateix sentit.

Les preocupacions ètiques de l'escriptora es desplegaven, en aquestes dues ressenyes, en correlació directa amb el seu punt de vista sobre la funció social del gènere novel·líctic i la manera com reflectia i havia de reflectir la cultura i la realitat del país, que fou precisament l'objecte de reflexió del text que va donar a la revista que dirigia Rovira i Virgili. Cinc mesos després d'haver-se fet ressò de la problemàtica de l'Escola de Belles Arts, es posicionava sense complexos respecte dels camins a emprendre per millorar el nivell cultural de Catalunya, tot posant un èmfasi especial en la qüestió del públic i en la importància d'una producció sense excés d'exigències qualitatives. En paraules seves,

13. Vegeu V. MARTÍNEZ-GIL, «Introducció», dins *Els altres mons de la literatura catalana*, esp. p. 29-30 i 32-33.

14. Ja el 1927, amb motiu d'una novel·la de Maria Teresa Vernet, Josep M. Boronat havia animat les autores inèdites a no deixar-se vèncer per la modèstia, el temor o l'abúlia i a nodrir l'«estol de noies que escriuen, fan versos o que com l'admirable Maria Carratalà fan o podrien fer crítica» (J.M. BORONAT, «Apunts i comentaris. Entorn d'*Amor silenciosa*», *El Dia*, Terrassa, 9-III-1927).

15. R. TASIS I MARCA, «Barcelona i la novel·la. III.- Els temes actuals», *Mirador*, núm. 226, 1-VI-1933, p. 6.

16. «La personalitat de l'escriptor, seguint poc o molt les passes del poeta, és enterament lliure de planejar, d'inventar irrealitats i de presentar-nos-les després, com també les seves creences, siguin les que vulguin. I quan oblidem aquesta llibertat, de seguida ens ve al pensament que Dostoievski ens mostra aquest exemple de llibertat per a explicar la seva fe prop dels personatges que crea. / [...] D'altra banda, tots els autors, als quals d'una manera o altra donem ara el títol de descobridors de noves emocions, han aportat nous i preciosos mons l'existència dels quals abans d'ells no era ni sospitada. I és que són creadors, que han sabut fer art amb una primera matèria pròdiga: la humanitat, que proporciona sempre models diferents. / [...] El novel·lista és lliure de fer i desfer; de dir les coses més inversemblants per damunt de la nostra realitat i lògica limitades» (E.A. LEWI, «Maria Teresa Vernet: *El camí reprès*, *El perill*, Edicions Proa).

«L'èxit de la vida de l'intel·lectual, ja sigui en l'aspecte de la fama, com en el de la solució econòmica, ha d'anar lligat al públic Cal, doncs, que [...] ens preocupem del públic, inexcusablement, abans potser que dels mateixos intel·lectuals purs, i encara que aquesta tasca ens sigui més difícil. ... Li cal ... una veu que el faci comprendre, que el desvetlli. I aquesta veu ha d'ésser dels intel·lectuals mateixos. Una comprensió mútua, una intel·ligència recíproca. Això és el que cal.

... El problema, doncs, exigeix que el públic vagi agafant un afany creixent, i es lliuri, en allò que pugui, a la literatura. Lectura en general i de tota mena; no hi fa res; no podem, de moment, demanar molt. ...

Però perquè el públic s'acostumi a llegir, *cal que tothom en general i sense distinció de categories, ni edat, ni sexe, vulgui entrar en un camp de cultura activa*. Quan aquesta prengui una gran extensió i domini entre nosaltres, tots aniran a cercar els llibres. I aquests dòcilment aniran a ells. L'afany, però, de posseir una cultura, que faci imprescindible per a tots el desig de llegir, haurà de formar-se per un esperonament constant i a petites dosis, des dels diaris i revistes de tota mena. Perquè la cultura no ressuscitarà en el públic com una albada imprevista ni d'aquí tres segles, ni d'aquí vint.»¹⁷

1931, un any important

Elvira Augusta Lewi va desplegar la seva activitat sociocultural, periodística i literària en conseqüència amb aquests afanys. El 1931 va ser, des d'aquest punt de vista, un any important. L'escriptora va presentar-se com a novel·lista publicant un tast d'*Un poeta i dues dones*, l'obra que editaria a Proa quatre anys després;¹⁸ va donar dos relats més a *D'Ací i d'Allà* i un altre article a la *Revista de Catalunya*;¹⁹ també va publicar dues traduccions de l'alemany a *La Revista*;²⁰ finalment, va iniciar les seves col·laboracions regulars a la premsa: va incorporar-se a l'equip de *La*

17. E.A. LEWI, «La solució del problema intel·lectual de Catalunya», p. 234-235; la cursiva és meua.

18. ID., «*Un poeta i dues dones*. II», *La Revista*, any XVII, gener-juny 1931, p. 58-62, i *Un poeta i dues dones*, Barcelona: Proa, 1935 (Biblioteca A Tot Vent, 75).

19. ID., «"Una hora". Una pàgina de regust txecovià escrita per una alemanya, catalana d'adopció», p. 304-305; «Les petites coses», *D'Ací i d'Allà*, núm. 167, novembre 1931, p. 362 i 388, i «Novel·listica i vida interior», *Revista de Catalunya*, núm. 71, juliol 1931, p. 36-40.

20. «De l'epistolari de Hölderlin. Tubingen (1788-1793)». Trad. Elvira Augusta Lewi, *La Revista*, any XVII, juliol-desembre, p. 141-142, i «De l'epistolari de Rilke. Lletres a un jove poeta». Trad. Elvira Augusta Lewi, *La Revista*, any XVII, juliol-desembre, p. 143-144. Val a dir que l'activitat de traductora de Lewi és molt puntual i de poca extensió: tres cartes breus de Hölderlin i una del poeta txec no representen un volum quantitativament rellevant. Aquesta aportació, més que no pas a un interès exprés de l'escriptora, sembla remetre al context de la segona meitat dels anys vint: «La nova producció en llengua germànica estava prenent un impuls significatiu a través de les traduccions al català d'obres com *Res de nou a l'oest*, *Vint-i-quatre hores de la vida d'una dona* o *Dona raptada* i dels comentaris que generaven [...], amb els vectors afegits de la mort de Rilke el 1926 (que va provocar una notable activitat [...]) i de la renovada actualitat de la traducció francesa dels *Poemes de follia*, de Hölderlin» (N. REAL MERCADAL, *Dona i literatura en els anys trenta*, p. 522). Si hagués volgut, Lewi probablement hauria pogut dedicar-se més a traduir de l'alemany. Respecte d'aquest tema, vegeu A. SOLER HORTA, *Bibliografia i història de la recepció de la narrativa en llengua alemanya a Catalunya (1894-1938)*. Treball de recerca dirigit pel Dr. Enric Gallén, Universitat Pompeu Fabra, 2003 (un treball l'accés al qual dec al seu director).

Nau, el diari per al qual s'encarregaria d'una secció de crítica d'art fins al gener de 1933.²¹

Tant el fragment de la novel·la com els dos contes exposaven un clar decantament cap al psicologisme en detriment del component fantàstic, en una inflexió significativa de les tendències predominants de la narrativa catalana de principis dels anys trenta i de les demandes que l'afectaven. Sense deixar d'evidenciar la tradició en què Lewi s'havia educat (i que les traduccions il·luminaven en part),²² els nous textos literaris desclouïen una voluntat inqüestionable d'incidir, amb la pròpia producció, en un panorama narratiu que, tal com l'autora el va descriure a la *Revista de Catalunya*, exposava defectes i problemes diversos. Per a ella –admiradora d'André Gide, Stefan Zweig, Arthur Schnitzler i, entre els autors nostrats, del Carles Soldevila de *Fanny*–, la novel·la catalana encara no havia assolit la modernitat, és a dir, no havia aconseguit captar la vida interior, el món espiritual, de l'ésser humà. L'intent de representació d'una realitat subjectiva que transcendís la vulgaritat de l'existència quotidiana no havia reeixit perquè havia derivat en un èmfasi estricte dels instints (en la preeminència del tema sexual) i, si no havia incorregut en una vulgar imitació de la novel·la francesa, havia mantingut les limitacions habituals del localisme, el folklorisme o el descriptivisme innocu, tres greus entrebancs per situar les lletres catalanes en un pla d'universalitat:

«[...] La major part [dels nostres novel·listes] practiquen dintre el camp vastíssim i indefinit del sensualisme, un sensualisme intoxicat, del qual se serveixen per ornar també la novel·la amb un brodat de factura falsa i moltes de les vegades d'un gust dubtós.

Ací venim a protestar que ningú no s'educa per a viure interiorment, ans tot el contrari: els nostres novel·listes fan ostentació de llur aspror primària vessant el doll de llur instint. És clar que ja tenim en compte que part d'ells encara no han arribat al seu punt madur i que deuen aquesta esterilitat d'esperit a la manca de vida interior originada en la tradició literària nostra folk-lòrica o basada tota en derivats semblants. ...

Pel mateix no ens sobta de veure la producció moderna que va eixint tan desorientada: volen fugir del tipisme i cauen llavors en una mistificació de català-estranger. El gust modern que tenen algunes novel·les, poquíssimes, de les nostres, és degut a la seva forma externa; al fet d'estar concebudes sota la influència, com hem dit ja, estrangera, i encara, quasi, únicament, de la francesa. ¿On és la responsabili-

21. El primer dels seus articles al rotatiu és E.A. LEWI, «L'Art. Les crítiques de la setmana», *La Nau*, 30-XII-1931. Al desembre també va publicar una entrevista a la revista que comandava Carles Soldevila (vegeu E.A. LEWI, «Converses amb les nostres dones», *D'Aci i d'Allà*, núm. 168, desembre 1931, p. 457, 466 i 468). Va escriure, igualment, en castellà. Tinc constància de tres contes i un article publicats a la *Revista Ford* entre el juny de 1932 i l'abril de 1934, però caldria un buidatge exhaustiu de les publicacions en espanyol de Barcelona (i arreu) per precisar l'abast d'aquesta part de la seva producció.

22. Vegeu, especialment, «De l'epistolari de Rilke. Lletres a un jove poeta». Les afirmacions de l'escriptor sobre art que aquesta carta conté aporten molta llum al pensament i l'obra de Lewi.

tat de la creació personal? Per què els ciments de la nostra jove generació ja han de néixer corromputs? Els novel·listes miren atentament enllà, fora del sòl propi quan més haurien de mirar dintre de la casa llur. I quan volen fer novel·la «essencialment catalana», cauen d'una manera o altre dins el folk-lore, ja sigui per l'acció de la novel·la o pel tema o ambient. S'obliden que en els nostres dies, qualsevol aspecte folk-lòric, és un anacronisme, i que de més a més dóna a les novel·les el caràcter del convencionalisme, el segell inferior de la literatura casolana, la qual mai si continua per aquest camí, no anirà gaire lluny de la nostra terra. ...

Un altre error, un altre aspecte del convencionalisme propi del segle passat són les descripcions que hi trobem, deslligades de l'eix de la novel·la, de paisatges amb colors brillants, d'aspectes de la natura que mai no hi tenen res a veure amb l'estat d'esperit dels personatges. Aquest ornament també és un sentit equivocat, romàntic, de poesia supèrflua, en la prosa, que desmillora per complet la novel·la.»²³

Els problemes tècnics de moltes obres (escrites sense el temps i la calma imprescindibles per donar un producte ben acabat) i la pobresa generalitzada del cosmos creatiu dels autors (ben esquitit per la seva remissió exclusiva a l'entorn tangible més immediat), acabaven de configurar, per a Lewi, una realitat novel·lística insatisfactòria, que no reflectia de cap manera els corrents europeus ni complia les funcions que li pertocaven en la societat contemporània. A la base d'aquesta percepció tan crítica hi havia uns plantejaments teòrics prou definits, que l'autora explicitava sense embuts:

«En art s'ha de dir sempre l'essencial [...]. Col·locar en una obra l'essencial és donar-li el màxim valor i això és el que tots cerquem. En l'art de la novel·la l'única descripció de l'exterioritat dels personatges admissible és la que anirà unida amb la idea estructural sobre la qual està basada.

Sentir, expressar i dir l'essencial, no era aquest, tal vegada, el cànon sobre el qual fou creada la tragèdia grega? Però ja sabem que la vida interior és àcida. Àcida de viure, de pair i àdhuc d'explicar! Potser [...] sigui, aquest, un dels motius més forts pel qual està totalment exclosa de les nostres novel·les.

... Fer novel·les d'amplitud, de gran extensió en el camp de l'esperit, que parlin de tot sense l'enconyiment local; que juguin amb una harmonia de diferències entre ambients i personatges que interessin, no novel·les d'instint sol, sense educació artística: això és el que cal ans que tot en la nostra producció literària.

Estudiar en l'ample horitzó de la psicologia, de l'anàlisi anímic, i parlar llavors de la gran complicació que és la vida, ací i fora d'ací, d'un ésser en tot el funcionament dels engranatges de la seva màquina humana i estendre'ls fins al màxim al desconegut de la vulgaritat, i la novel·la representarà llavors la generació present, tan variada i múltiple de valors anímics com és, i parlarà de nosaltres a les generacions que vindran.

23. E.A. LEWI, «Novel·lística i vida interior», p. 37-38.

Llavors també serà possible que la novel·la catalana, salvant la nostra frontera amb el seu carregament de documentació, vagi enllà del nostre sòl reduït, escàs, per a satisfer les aspiracions ambicioses d'universabilitat tan lògiques en tot novel·lista conseqüent; la qual cosa ara no s'esdevé mai entre nosaltres. I a l'ensems haurem aconseguit quelcom de molt important: el nostre idioma serà entès per tothom, perquè serà l'idioma interior que tots, en major o menor intel·ligència, comprenen.»²⁴

A la recerca de la intensitat, de la profunditat i de la força expressiva, que per a Lewi eren els elements indispensables d'una òptima producció, calia que s'imposessin l'estilització formal, la concentració narrativa i l'eliminació de tots aquells elements que no treballessin a favor del fi últim de la novel·la moderna: representar l'essència espiritual de la humanitat amb tota la seva riquesa i complexitat.

Aquesta concepció de la literatura podria semblar contradir les afirmacions que Lewi havia fet el novembre de 1930 amb referència al públic i a la importància que els escriptors li havien de concedir. Tanmateix, no hi havia paradoxa. Del que es tractava era de treballar en nivells diferents per anar nodrint intel·lectualment el país i, a poc a poc però amb constància, anar-ne resolent els problemes culturals. Al costat dels intel·lectuals purs, Lewi entenia que feia falta un gruix intel·lectual mitjà que ressaltés, per contrast, les qualitats dels gran noms i que establís, alhora, el pont amb el públic (almenys fins que aquest no estigués preparat per als productes de veritable categoria). És des d'aquesta perspectiva que cal entendre la dualitat de la seva tasca com a escriptora: autora d'una narrativa que aspirava a materialitzar els seus objectius literaris en el grau més alt possible (que aspirava a produir una literatura moderna i de valor), també va desplegar una activitat sociocultural de principis molt menys exigents en qualitat de periodista, conferenciant i responsable de cursos i exposicions —en qualitat de practicant d'aquella «cultura activa» que va declarar que la intel·lectualitat havia de dur a terme.

L'entrada en «un camp de cultura activa»

La formació a Llotja i la condició de dona d'Elvira Augusta Lewi van ser les claus de la seva activitat sociocultural. L'entrada a *La Nau* el desembre de 1931 va posar la primera pedra d'una projecció pública que va convertir progressivament la qui encara era una estudiant de dibuix en una personalitat a tenir ben en compte a l'hora de parlar d'art, i en especial d'art femení.²⁵ A banda de la quarantena de col·laboracions que va signar al rotatiu fins al 14 de gener de 1933, Lewi va publicar dues

24. *Ibidem*, p. 38-40.

25. El 1934, en l'anunci d'un curs seu al Lyceum Club de Barcelona, se la qualificava d'«autoritzada crític d'art» («Lyceum Club», *La Veu de Catalunya*, 16-X-1934). I en la presentació del recull de contes de 1936 es llegeix: «La seva passió per l'art l'ha fet dedicar a la Decoració, tasca que abasta feines molt femenines, a les quals, i els articles sobre art, dedica gairebé tot el seu temps. Ha donat diverses conferències i cursos sobre aquella matèria, que li ha creat un sòlid prestigi» («Elvira Augusta Lewi», dins *Els habitants del pis 200* p. 7).

entrevistes a *La Rambla* i un article al diari *Avui*.²⁶ Quan *La Nau* va desaparèixer, l'autora va passar a la redacció de la revista *La Dona Catalana* per esdevenir-hi l'especialista en matèria artística, per bé que en un gir temàtic cap a les preferències de la publicació (la decoració de la casa, la moda, etc.).

Lewi havia de mantenir aquesta línia més, diguem-ne, domèstica. Però de finals d'any en endavant la va anar complementant *in crescendo* amb articles sobre exposicions, revistes d'art, dones artistes i dones dedicades a feines diverses, entrevistes a professionals femenines de diferents rams, reflexions sobre la participació del sector en el món artístic i laboral o comentaris sobre qualsevol qüestió que pogués interessar el col·lectiu al qual s'adreçava (l'educació, les opcions de formació, els infants, la vida quotidiana i intel·lectual de les dones en altres països, les associacions i entitats barcelonines, els premis atorgats a personalitats femenines significades, les dificultats de la dona en nombrosos àmbits, l'esport, la pedagogia a casa i a l'escola, les qualitats preferibles per anar pel món, els prejudicis socials sobre les dones, la seva realitat i els seus costums, la literatura recomanable per a elles, la història del feminisme, el cinema, etc.).²⁷ Entre el 27 de gener de 1933 i el 29 d'abril de 1938, la redactora va donar, en conjunt, més de cent cinquanta textos a la revista.

Mitjançant aquesta col·laboració regular, Lewi va fer una tasca rellevant d'informació i divulgació que, malgrat un clar conservadorisme de fons, partia de la convenció de la desigualtat de condicions de les dones en la societat i que, en conseqüència, no va excloure un aspecte crític i reivindicatiu. Amb motiu de l'exposició d'una pintora russa, per exemple, el febrer de 1936 l'escriptora feia unes declaracions prou remarcables:

«La premsa estrangera i catalana li ha dedicat veritables elogis. Fa bonic i fins inspira algun optimisme el que amb justesa se n'ocupin d'una dona quan moltes vegades, als diaris hom dedica a qualsevol artista, sigui qui sigui, i que es dedica a la plàstica o a un ofici, només unes curtes ratlles, i encara gràcies. Lamentable cas, que en la nostra premsa i en la castellana hi sovinteja, sense considerar l'esforç i el mèrit de la dona que tant ha de lluitar per tots conceptes. En canvi dediquen a qualsevol banalitat de l'escena, a algunes artistes de «varietés» o de revista, intervius, fotos, etc., però de les que més s'ho mereixen la gent no en parla.»²⁸

Una altra dimensió del compromís públic de Lewi com a dona intel·lectual preocupada pel col·lectiu al qual pertanyia per sexe i implicada en la millora de les seves condicions a tots nivells va ser la vinculació al Lyceum Club de Barcelona (l'entitat

26. E.A. LEWI, «Fèmina 1932. Conversa amb la pintora Lene Schneider-Kaines», *La Rambla*, núm. 113, 14-III-1932, p. 7; «Fèmina 1932. Com estudia l'art la nostra dona», *La Rambla*, núm. 138, 5-IX-1932, p. 5, i «Artistes d'avui. Francesc Labarta», *Avui*, 10-XI-1933.

27. Durant el conflicte bèl·lic, l'autora també va publicar alguns articles relacionables, almenys en part, amb aquesta faceta. Per exemple, E.A. LEWI, «La moda femenina en la Revolució francesa», *Moments*, núm. 2, 31-XII-1936, p. 12, i «L'uniforme i els sans culottes», *Moments*, núm. 3, 15-III-1937, p. 30.

28. ID., «Exposicions d'art femení. Eugènia de Loutchinski», *La Dona Catalana*, núm. 543, 28-II-1936 [p. 14].

cultural femenina fundada el 1931 per figures tan destacades com Aurora Bertrana, Maria Carratalà, Carme Montoriol i Enriqueta Sèculi, entre altres). El protagonisme que hi va tenir com a autoritat en interiorisme confirma la importància de la formació artística per a la seva personalitat intel·lectual.²⁹ Aquesta personalitat, tanmateix, naixia d'una vocació sobretot literària, i talment es descobriria, de manera definitiva, entre 1935 i 1936.³⁰

Elvira Augusta Lewi, narradora

En poc més d'un any, Elvira Augusta Lewi va veure acollits dos llibres seus en les dues col·leccions més rellevants del país pel que fa a la narrativa: *Un poeta i dues dones* (1935) va ser el número 75 de la Biblioteca A Tot Vent, d'Edicions Proa; *Els habitants del pis 200* sortia amb el número 107 dels Quaderns Literaris, editats per Josep Janés i Olivé.³¹ Arran de l'aparició de la novel·la i del recull de contes amb aquests avals editorials, l'escriptora va obtenir l'atenció crítica de Francesc Trabal, Domènec Guansé o Ramon Esquerra, entre altres. L'octubre de 1935, així mateix, la trobem compartint tertúlia als locals de Proa, el dimarts i el dijous, amb Joan Puig i Ferrer, Andreu Nin, Trabal, Ernest Martínez Ferrando, Xavier Benguerel, Mercè Rodoreda i Maria Teresa Vernet. I el gener de 1936 el seu nom es relaciona amb el tot just constituït Club dels Novel·listes. El salt qualitatiu resulta evident.

Un poeta i dues dones relata la història de les relacions d'Andreas (un jove d'Hamburg dedicat professionalment a la poesia) amb les dones que l'envolten. La novel·la, que es focalitza en la vida interior dels personatges –amb totes les seves vileses, tristeses, contradiccions i anhels–, basteix un ambient opac, clos i feixuc a fi de blasmar el món material i instintiu i enaltir els valors espirituals representats per l'art i per la família.³² El 12 de març de 1935, Lewi en va llegir

29. Dins de l'entitat, i entre 1934 i 1936, Lewi va ser la responsable de dos cursos sobre arranjament i decoració de la llar i, en col·laboració amb Mercè Ros, es va encarregar de la I Exposició de Decoració Femenina. També va fer algunes conferències en aquests mateixos marcs.

30. Recordem que fins al primer any, Lewi havia publicat, sense cap incidència especial, els contes apareguts a *D'Aci i d'Allà* i els seus relats en castellà per a la *Revista Ford* (on també va escriure algun article i on sembla que encara col·laborava el 1936, si bé només he pogut consultar els exemplars apareguts fins a l'octubre de 1934). El fragment d'*Un poeta i dues dones* que va sortir a *La Revista* el 1931 tampoc no va suscitar ressò; només he localitzat aquesta ràpida referència inclosa en un comentari del volum sencer: «L'element femení té en aquestes planes una representació assenyalada. [...] [H]i ha unes pàgines dramàtiques d'Elvira A. Lewi i de Mercè Loperena, experiment interessant de cobejances psicològiques, d'encarar-se amb realitats complexes de la vida de l'esperit, que ens fan ratificar els optimismes respecte a les possibilitats de voluntat i d'expertesa de les nostres escriptores» (O. SALTOR, «Col·laboració. Un índex de l'actualitat literària», *El Dia*, Terrassa, 22-VII-1931).

31. Segons la nota de presentació del recull, l'autora ja tenia una altra novel·la enllestida (vegeu «Elvira Augusta Lewi» [p. 7]); no em consta, però, que s'arribés a publicar.

32. Tenint en compte aquests trets de la seva novel·la, una part del comentari que va dedicar als dos títols de Maria Teresa Vernet resulta curiosa: «Maria Teresa Vernet és un esperit ample, clar i sobretot sa. / En els seus llibres hi ha lluminositat, la llum local d'ací, la que pròpiament hi pertany, la que no està intoxicada: ens referim a les complicacions manllevades a literatures ombrívoles i torturades: la russa, l'alemanya i part de la francesa, per exemple. L'obra de Maria Teresa Vernet està exempta de la narració depriment, estreta, del gust d'escorcollar l'aire insà i tancat i d'escampar el pessimisme que sembla, avui, influir com una malaltia general la nova generació, que està destinada, com cada generació que neix, a marcar un pas més endavant, és a dir, una empena diferent i nova en la literatura. / La personalitat

alguns fragments al Lyceum Club. L'obra va posar-se a la venda poc abans de Sant Jordi.

En qualitat d'última entrega de la sèrie dirigida per Puig i Ferrer, *Un poeta i dues dones* de seguida va suscitar un breu comentari a *La Humanitat*. El llibre hi era qualificat de «sorprenent novel·la d'autor joveníssim, ahir encara inèdit, avui magnífica revelació d'un fort i original temperament de novel·lista». Immediatament, la nota incidia en la bona notícia de comptar amb un novel·lista nou i valuós i en el sexe d'aquest novel·lista («l'autor és una noia»), per acabar recomanant el volum al públic interessat en les novetats i en l'originalitat i anunciant que en parlarien amb més deteniment.³³ Més enllà de la retòrica, aquestes ratlles subratllaven la probable desorientació del comentarista després de la lectura d'un text atípic dins de la narrativa catalana coetània. Potser per això caldria esperar fins al gener de l'any següent perquè el rotatiu hi dediqués, finalment, una ressenya.

Qui en va parlar ben aviat, en canvi, fou Francesc Trabal, i en uns termes significatius. Per començar, l'autor es referia a Lewi com un nou exemple del relleu, de la rellevància, de les noves escriptores catalanes (en concret, parlava de Mercè Rodoreda –de la qual havia ressenyat la novel·la *Un dia de la vida d'una home*– i de Maria Teresa Vernet, que havia guanyat feia ben poc el Premi Joan Crexells). Segons el sabadellenc, «les nostres dones, amb llur producció i amb la qualitat de llur producció, donen un alt exemple als escriptors catalans del sexe contrari. Un espectador inèdit es meravellaria que Catalunya pogués aguantar l'atenció literària amb uns primers termes femenins».³⁴ Aquestes afirmacions s'han d'entendre en el context de principis de 1935; és a dir, que més que remetre a una opinió fidedigna –literal– de Trabal, responien a una clara estratègia de promoció en una situació general difícil (a parer seu, lamentable, i no pas únicament a causa de les circumstàncies polítiques).³⁵ A banda d'això, la novel·la de Lewi presentava uns mèrits rars que, als ulls de l'autor, eren el fruit directe de la tradició alemanya de què l'escriptora bevia; bàsicament, la profunditat psicològica, el fet de mostrar en lloc d'explicar i, en especial, la creació detinguda (i per a ell admirable) d'ambients. A pesar de retreure-li defectes, com l'articulació massa diluïda d'alguns personatges o les conseqüències d'una excessiva candidesa, animava la jove autora a seguir-se dedicant al gènere novel·lístic.

Igualment esperançat amb relació als futurs productes de Lewi es va mostrar Domènec Guansé, per bé que fou força més dur que Trabal amb les falles formals i de contingut d'*Un poeta i dues dones* (unes falles derivades, en essència, del carac-

d'aquesta escriptora ens és un esperonament per als que desitgem veure aquest camí expedit i ens produeix una sensació de descans, de repòs, d'optimisme inexpressable; recer d'alleujament entre els llibres d'assumepte aclaparador que ens arriben de tot arreu» (E.A. LEWI, «Maria Teresa Vernet: *El camí reprès, El perill* (Edicions Proa)»).

33. O. [L'OBSERVADOR], «Les Lletres. Un novel·lista nou», *La Humanitat*, 2-IV-1935.

34. F.T. Francesc Trabal, «Elvira A. Lewi», *Diari de Sabadell*, 11-IV-1935.

35. Vegeu N. REAL MERCADAL, *Dona i literatura en els anys trenta*, p. 652-653.

ter artifiçios en extrem, i tensat més enllà dels límits admissibles, de tots els seus elements compositius i temàtics). El tarragoní, amb l'agudesia que el caracteritzava, va copsar sense dificultat les bases conceptuals de la novel·la: «El tribut de dolor que la vida, la realitat, cobra als idealistes, és la idea central que ha inspirat aquesta primera producció novel·lística d'Elvira A. Lewi».³⁶ Encara que no en va identificar (almenys no explícitament) l'origen literariocultural.

Un poeta i dues dones participava del psicologisme predominant en la producció nostrada i del ciutadanisme que hi anava en consonància, però respirava un aire diferent –molt diferent– perquè es construïa sobre uns fonaments i amb uns materials que no eren els habituals en la novel·la catalana dels anys trenta: els de la tradició germànica; i, específicament, l'antirealisme, un dels seus corrents principals en el període d'entreguerres.³⁷ Per això el llibre tampoc no s'assemblava a les obres de les altres noves narradores. Elvira Augusta Lewi, que feia una contribució material per intentar resoldre els problemes culturals i literaris sobre els quals s'havia posicionat en els articles a la premsa, formalitzava novel·lísticament les seves idees i plantejaments a partir d'un discurs altament intel·lectualitzat i ple de referències a la cultura en què s'havia educat, dels recursos particulars que aquesta tradició li oferia (la imatgeria expressionista, per exemple) i d'un irrealisme assentat sobre la idiosincràsia artificiosa i ficcional de l'artefacte narratiu (l'autoreflexivitat característica de la novel·la contemporània) i sobre la convicció de la llibertat de l'escriptor a l'hora de treballar amb la matèria literària. El resultat era una narració singular tant amb relació a les lletres catalanes dels anys trenta en general com respecte de la moderna novel·lística d'autora. Més enllà de les falles (la sobrecàrrega expressiva, els elements destravats, la pesantor del relat, l'explicitació inadequada o l'artificiositat extrema), l'escriptora aportava un text complex i inscrit en la modernitat des d'un model cultural que feia temps que interessava la nostra literatura però que encara era, malgrat això, força desconegut.

36. D. GUANSÉ, «Un poeta i dues dones d'Elvira A. Lewi (Biblioteca A Tot Vent)», *La Publicitat*, 19-V-1935. Hi va haver altres ressenyes, el comentari de les quals no és pertinent ara i aquí. Vegeu C. Lluís Capdevila, «Un poeta i dues dones», *La Humanitat*, 17-I-1936, i M. del C. NICOLAU, «Una novel·la de Elvira A. Lewi», *La Dona Catalana*, núm. 504, 31-V-1935 [p. 11].

37. Cal entendre el concepte *antirealisme* en sentit ampli, en la línia de continuïtat diversa del romanticisme i el simbolisme que van significar diferents autors. En el context postbèl·lic, la República de Weimar «tuvo por aliada, tras la pérdida de todas las tradiciones, una nueva y poderosa fe en el libre i creador poderío del espíritu. Después de 1918 se inició una vida intelectual extraordinariamente rica y prometedora. Se creyó en la Alemania de Stefan George, *das Land dem viel Verheissung noch innewohnt* («el país que aún encierra mucha promesa»), y al fin se inició la comprensión del tanteo de Rilke, de la cultura de selecciones de Hofmannsthal, del humanismo social de Hauptmann, de la apelación de Hesse a la humanidad, del revolucionario sentido formal que el expresionismo manifiesta desde 1910 aproximadamente [...]. El psicoanálisis de Freud prometía lograr una liberación de las atormentadoras huellas de lo pasado, una depuración del alma mediante el público reconocimiento de sus elementos formativos. Se aspiraba con más anhelo que nunca a la sinceridad, a la responsabilidad moral, a los valores absolutos, a una deliberada edificación de lo futuro sobre bases de certeza metafísica. [...] La espantosa conmoción de la guerra halló su expresión artística en el expresionismo: en el éxtasis, en el grito, en la revolución del lenguaje y de las formas, en la protesta del espíritu lleno de fe contra los sordos hechos de una civilización decadente. El hombre creador había de dar forma al mundo gracias a su fuerza visionaria, a su libre creación, a su libertad desbordante, a su fe imperativa, a su activismo verbal» (F. MARTINI, *Historia de la literatura alemana*. Traducción de la décima edición alemana por Gabriel Ferrater, Barcelona: Labor, 1964, p. 540-541).

Els contes d'*Els habitants del pis 200* eren confeigits amb les mateixes tècniques i recolzaven en les mateixes bases, per bé que, segons les necessitats de cada relat, s'acollien a possibilitats genèriques varies (la literatura policíaca, la narrativa fantàstica i el psicologisme). Protagonitzats per personatges sense grandesa, responien a la comprensió de l'autora que «l'heroi de debò és el que lluita amb la seva insignificança contra el poder del destí; ací s'esdevé el drama, que tots portem a dintre, fins aquells que semblen mediocres i no fan cara de patir gaire»; per això «la literatura moderna, essencialment moderna, de cara a la realitat, agafa gent de la massa, un qualsevol, i el fa servir d'heroi».³⁸ Exactament com va fer ella. En el seu cas, amb l'objectiu de posar en relleu el contrast entre la quotidianitat material i una idealitat virtual definida en els termes determinats per les fonts literarioculturals de l'escriptora. Aquest element clau, que es troba a la base de totes sis narracions, el constituïa, bàsicament, l'irrealisme, i per efecte directe de l'autonomia creativa de l'escriptor.³⁹ El 1936 Lewi va justificar obertament aquesta opció amb relació a la finalitat de representar l'espiritualitat, la qual entenia com l'espai dels àmbits oposats a les dimensions més primitives de la vida.⁴⁰

Aquesta justificació explícita no va salvar-la de les crítiques, fonamentades en la inhumanitat predominant del llibre. Ramon Esquerra va afuar el seu estilet davant uns contes, per a ell, sense cap gràcia, signes exclusius d'«una atmosfera literària –en el sentit pejoratiu del mot– habitada per «uns personatges absurds, falsos de cap a peus»:

«Cada un dels contes pretén tenir una filosofia, exposar unes idees pròpies de l'autora. Hi ha un desig de donar un cert to poètic a cada un d'ells. Resultat: una gran afectació en el fons i en la forma que fa que sols es salvi algun dels contes del recull, on el tema permet un deslligament total dels valors humans, eliminats totalment en els contes del recull. La feixuguesa del fons repercuteix en la forma. La prosa és dura, trencada, mancada de naturalitat.»⁴¹

38. E.A. LEWI, «Les heroïnes», *La Dona Catalana*, núm. 583, 4-XII-1936 [p. 1].

39. Recordem que a propòsit de les narracions de Vernet, ja el 1930, havia emfasitzat aquesta idea (vegeu nota 16); d'aquí ve que poguéu elogiar els llibres de Vernet (vegeu nota 32), encara que la perspectiva de l'autora no coincidís amb la seva.

40. Els seus mots es troben en la presentació del primer relat del recull: «Aquesta història, que explicada així sembla massa irreal o vista imaginativament, té, encara que no s'ha extret de cap fet divers, la seva raó d'existir. En ella he volgut, precisament, idealitzar el que seria la vida amb la pau absoluta, sense passions» (Elvira Augusta Lewi», dins E.A. LEWI, *Els habitants del pis 200* p. 11).

41. R. ESQUERRA, «Narradors», *La Veu de Catalunya*, 22-V-1936. L'altre ressenyador del volum va ser més benivolent, malgrat que també va trobar a faltar humanitat en els personatges creats per Lewi: «En la seva lluita contra les coses vulgars, l'empremta rebel del seu llenguatge, moltes vegades cisellat amb marbre, s'aparta de les seves pròpies creacions perquè se sent atreta pels personatges creats per ella. Personatges que si bé es mouen dintre un món simbòlic, per aquesta sola condició, no són vulgars; tenen un moviment que els fa possible modelar-los, i és que són humans, però pareu compte, amiga Lewi-. Cal posseir-los amb sang i carn i la ruta empresa no ha d'espantar-vos. / ... Hi ha un camí, un sol camí: la revolta de la nostra sensibilitat davant del que sigui i del que calgui. [...] No hi ha antítesi que ens faci por, ans el contrari, les acceptem perquè elles són la doble experiència de la nostra sensibilitat. Aquest és el camí que ha emprès Elvira A. Lewi, però només a bocins. I cal que sigui total» (J. TERRADES, «Contistes catalans. Elvira A. Lewi», *La Humanitat*, 19-VII-1936). A banda de les ressenyes d'Esquerra i de Terrades, em consta una referència puntual a la «primmirada elegància» dels relats de Lewi en el marc d'un comentari general sobre la florida de contes oferta pels Quaderns Literaris (F. [J. M. Francès], «Les Lletres. Parleries dominicals», *La Humanitat*, 17-V-1936).

Cap d'aquests retrets no estava exempt de raó. A pesar dels problemes efectius (resseguibles i demostrables), *Els habitants del pis 200* constituïa tanmateix tota una lliçó de l'antiheroisme i del caos existencial prototípics de la modernitat. El fil invisible que enllaça els relats entre ells, a desgrat de la seva independència narrativa, és el contrapunt entre una realitat hostil, dura, vulgar, grisa i inhumana, i els valors incorruptibles i lluminosos que representen l'amor, la innocència, la pau, la bondat, l'art veritable, la plenitud... Aquella realitat s'imposa, sense excepció, per destruir les il·lusions falaces dels personatges i fer triomfar el no-res, la uniformitat alienadora, l'apatia, la immobilitat espiritual, la desídia i, en darrer terme, la dissolució definitiva d'un optimisme i d'una esperança o ja inexistents o mancats des del principi. Des d'aquesta perspectiva, Lewi estava fent una contribució inqüestionable a la narrativa catalana. I estava enriquint el conjunt específic de la literatura d'autora amb uns ingredients que cap altra novel·lista no va agombolar en la seva producció d'aquells anys.⁴²

Síntesi i final

Esriptora conscient, compromesa i moderna, Elvira Augusta Lewi constitueix un exponent clar de la dinàmica literariocultural de la Catalunya de preguerra, dels seus trets principals i de la seva progressiva evolució fins a l'alçament feixista i les tràgiques conseqüències que va tenir. La figura d'aquesta autora s'explica en un context determinat per la importància creixent de les dones en tots els àmbits de la vida pública (en un procés que va culminar amb la concessió del vot durant la República) i per la fase de normalització de la cultura catalana que van representar els temps repressius de la Dictadura de Primo de Rivera i la modificació de les circumstàncies amb la proclamació del nou règim governamental. Dins d'aquest marc, cal situar Lewi en el devenir de la literatura catalana en la segona meitat dels anys vint, el canvi que es va produir en el tombant envers la dècada dels trenta i les demandes específiques que es van adreçar al gènere novel·lístic, en cada moment, com a peça essencial per guanyar el públic. Alhora, s'ha de veure que aquesta catalana alemanya hi suposa una excepció a causa de la formació que va tenir, en una singularitat que testimonia la vitalitat i la diversitat, a pesar dels in comptables problemes i mancances, de la Catalunya republicana. Elvira Augusta Lewi va ser i és, doncs, un nom significatiu d'un determinat període de les nostres lletres; un nom significatiu d'un temps i d'un país que, desapareguts com ella, per sort han deixat prou traces per recordar, almenys, que van existir.

42. Caldria estudiar l'activitat de Lewi en els anys de la guerra, que no m'he pogut dedicar a investigar. Per a la informació bàsica relativa a la seva actuació durant l'enfrontament armat, vegeu M. CAMPILLO, *Esriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)*.